

К.е.н. Жмайлова О.Г., Кобзар І.О.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми, Україна

До питання оцінки ефективності експортно-імпортних операцій

В сучасний період посилення євроінтеграційних процесів в Україні створені широкі можливості для ведення зовнішньоекономічної діяльності, найпоширенішою формою якої є експортно-імпортні операції. Це зумовлює визначення чіткого алгоритму розрахунку фінансово-економічної ефективності експортно-імпортних операцій, що в свою чергу, відіграє важливу роль у прийнятті управлінських рішень в діяльності підприємств.

Рівень розвитку експортно-імпортних відносин і обсяги зовнішньоторговельних операцій є факторами прямого впливу на насиченість українських товарних ринків та об'єми притоку в країну іноземної валюти. Та не зважаючи на те, що міжнародна торгівля підвищує ступінь ризику для торгових партнерів, порівнюючи з внутрішньою, експортно-імпортні операції досить часто є більш вигідними.

Процес змін, що спостерігається в даний час в Україні, проникнув в усі сфери економічного життя. Ринкова економіка створила широкі можливості для здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Розвиток сфери експортно-імпортних операцій і обсяг зовнішньоторговельних операцій безпосередньо впливають на насиченість українського товарного ринку і приток іноземної валюти в країну. Звичайно, міжнародна торгівля породжує більш високі ризики для торгових партнерів у порівнянні з торгівлею усередині країни. Однак, експортно-імпортні операції часто більш вигідні, хоча і вимагають додаткових організаційних і фінансових витрат.

Проблематику ефективності експортно-імпортних операцій в Україні досліджували у своїх працях такі вчені-науковці, як Гудзь П.В., Дахно І.І.,

Кузьменко С.С., Пан М.П., Пушкар Т.А., Решетняк К.Е., Шкурупій О.В., та ін. Але питання методичного виміру оцінки економічної ефективності експортно-імпортних операцій та окреслення можливостей і напрямів їх удосконалення залишаються недостатньо розробленими і потребують подальшого вивчення та удосконалення.

Метою дослідження є вивчення показників ефективності експортно-імпортних операцій на рівні підприємства, виявлення основних проблем удосконалення стратегії експортно-імпортного потенціалу, а також пошук шляхів їх вирішення.

Зовнішньоекономічна діяльність є важливою і невід'ємною частиною господарської діяльності підприємств, фірм, усіх учасників ринкових відносин. Вона являє собою сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і комерційних функцій.

Решетняк К.Е. [3] розглядає експортно-імпортні операції як комерційну діяльність, пов'язану з купівлею-продажем товарів, що мають матеріально-речову форму.

При цьому автор виокремлює три складові експорту, які статистично враховуються:

- вивезення з країни товарів, вироблених, вирощених або добутих у країні, а також товарів, раніше ввезених з-за кордону і перероблених;
- вивезення товарів, раніше ввезених, переробка яких відбувалася під митним контролем;
- вивезення за кордон раніше ввезеного товару, який не був там перероблений (реекспорт).

Складовими імпортущо враховуються статистикою є:

- ввезення в країну товарів іноземного походження безпосередньо з країни-виробника або країни-посередника для особистого споживання, для промислових, будівельних, сільськогосподарських та інших підприємств, для переробки з метою споживання всередині країни або ж з метою вивезення з неї;
- ввезення товарів з вільних зон або приписних складів;

– ввезення з-за кордону раніше вивезених вітчизняних товарів, що не зазнали там переробки (реімпорт).

Кузьменко С.С. вважає, що ефективність організації експортно-імпортних операцій залежить від функціонування підприємства в цілому. Так, автор стверджує, що організація експортних операцій залежить від кваліфікації менеджера з продажу, від обраної маркетингової політики, від діяльності агентів з пошуку ринків збуту, від якості продукції, від ціни продукції, від витрат на організацію експортних операцій. Ефективність імпортних операцій залежить від правильного вибору постачальників, від якості сировини, її ціни та строків поставки[1].

Експортні можливості підприємств визначаються, насамперед, наявністю конкурентоспроможної на зовнішньому ринку продукції. Для того щоб зробити продукцію конкурентоспроможною слід проаналізувати, зокрема, ресурсне забезпечення підприємства – сировинне, фінансове, наявність необхідного обладнання, можливість залучення до виробництва висококваліфікованого персоналу. У зв'язку з цим для підприємства є доцільним проведення аналізу ефективності здійснення експортних операцій[3].

На думку Шкурупій О.В. умовою ефективності експортує забезпечення двох визначальних умов зовнішньоторговельної діяльності, яку здійснює підприємство: по-перше, потрібно, щоб експортний дохід перевищував експортні витрати; по-друге, необхідно, щоб експортний прибуток перевищував внутрішній прибуток підприємства від продажу цього товару всередині країни.

Пан М.П. стверджує, що при здійсненні експортно-імпортних операцій важливою передумовою їх успішного проведення є аналіз ефективності потенційних операцій[2]. Автор вважає за доцільне для аналізу ефективності експортно-імпортової діяльності здійснювати розрахунок коефіцієнтів ефективності, до яких належать: базовий коефіцієнт ефективності експорту, альтернативний коефіцієнт ефективності експорту, базовий коефіцієнт ефективності імпорту товарів споживання, альтернативний показник ефективності імпорту товарів споживання, базовий коефіцієнт ефективності

імпорту товарів для виробництва, альтернативний показник ефективності імпорту товарів для виробництва.

Для порівняння експортного прибутку та витрат, понесених для здійснення операцій експорту розраховують базовий коефіцієнт ефективності експорту[2] (1):

$$E_b = V_e / (C_t + T_r + O_p), \quad (1)$$

Де E_b – базовий коефіцієнт ефективності експорту;

V_e – виторг від експорту;

C_t – собівартість товару;

T_r – транспортні витрати;

O_p – організаційні витрати.

Якщо E_b більше 1, то експорт можна вважати ефективним. Чим вище цей коефіцієнт, тим вище ефективність експорту.

Для аналізу ефективності експорту з погляду можливості альтернативної реалізації товару усередині країни розраховується альтернативний коефіцієнт ефективності експорту [2] (2):

$$E_a = (V_e - C_t - T_r - O_p) / (V_v - C_t), \quad (2)$$

Де E_a – альтернативний коефіцієнт ефективності експорту;

V_v – внутрішній виторг (виторг від продажу товару на національному ринку).

Якщо E_a більше 1, то експорт ефективний.

Обов'язковою умовою є те, що весь виторг від реалізації та витрати повинні бути подані в одній валюті.

Для того, щоб імпорт товару був вигідним, прибуток від проведення імпортової операції повинен перевищувати витрати. Відносним показником, який відражає цю залежність є коефіцієнт імпорту товарів споживання[2] (3):

$$E_i = V_v / (C_i + T_r + O_p), \quad (3)$$

Де E_i – базовий коефіцієнт ефективності імпорту товарів споживання;

V_v – виторг від продажу імпортного товару;

C_i – вартість імпортованого товару;

T_r – транспортні витрати.

Так як і для випадків з експортом товарів, для визначення ефективності імпорту необхідно також розрахувати альтернативний коефіцієнт імпорту товарів споживання[2] (4):

$$E_{ia} = (V_v - C_i - T_r - O_p) / (V_v - C_v), \quad (4)$$

Де E_{ia} – альтернативний показник ефективності імпорту товарів споживання;

C_v – вартість вітчизняного товару, аналогічного імпортному.

При здійсненні імпортних операцій товарів для виробництва слід брати до уваги вартість їх обслуговування і використання у процесі виробництва фірмою, що займається їх імпортом.

Щоб проаналізувати ефективність імпорту товарів саме для подальшої їх переробки визначають базовий альтернативний коефіцієнт ефективності[2] (5):

$$E_{itvB} = V_{tvir} / (C_i + T_r + O_p + Z_{tvir}), \quad (5)$$

Де E_{itvB} – базовий коефіцієнт ефективності імпорту товарів для виробництва;

V_{tvir} – виторг від використання товару виробництва;

Z_{tvir} – витрати на використання товару виробництва.

Імпорт товару буде вважатися ефективним, якщо базовий коефіцієнт імпорту товарів для виробництва буде більше 1.

Для оцінки альтернатив використання вітчизняних товарів розраховується альтернативний коефіцієнт ефективності імпорту товарів для виробництва[2] (6):

$$E_{itvA} = (V_{tvir} - C_i - T_r - O_p + Z_{tvir}) / (V_{tvir} - C_v - Z_{tvir}), \quad (6)$$

ЕітвА – альтернативний показник ефективності імпорту товарів для виробництва.

Якщо коефіцієнт більше 1, то імпорт товарів для виробництва ефективний.

Таким чином, проведене дослідження переконує, що найпоширенішою формою здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України є експорт та імпорт товарів та послуг. А для того, щоб пошук шляхів удосконалення організації та підвищення ефективності експортно-імпортних операцій підприємства займав мінімальну кількість часу та власних ресурсів необхідне проведення попереднього аналізу проведених торгівельних операцій в минулих періодах, враховуючи такий важливий критерій аналізу як ефективність експортно-імпортних операцій, здійснених у зв'язку з проведенням торгівельної діяльності.

Література:

1. Кузьменко С.С. Організація експортно-імпортних операцій на рівні підприємства та шляхи її удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5._NTSB_2007/Economics/20281.doc.htm–

Назва з домашньої сторінки

2. Пан М.П.Методичні вказівки до виконання самостійної і контрольної робіт і проведення практичних занять з дисципліни «Основи зовнішньоекономічної діяльності» для студ. 5 курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки 0501 – «Економіка і підприємництво» / Укл. Пан М.П., Торкатюк В.І., Вороніна О.С. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 56 с.

3. Решетняк К. Е. Експортно-імпортні операції як основа зовнішньоекономічної діяльності підприємства[Текст]:/ К. Е. Решетняк // Управління розвитком. – 2012. – №3. – С. 30 – 32.

4. Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства [Текст]: Навч. посіб. / Шкурупій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

Жмайлова, О.Г. До питання оцінки ефективності експортно-імпортних операцій / О.Г. Жмайлова, І.О. Кобзар // Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Naukowa myśl informacyjnej powieki - 2014» Volume 1. Ekonomiczne nauki.: Przemysł. Nauka i studia - С. 65 -70.